

AHLAK FELSEFESİNE GİRİŞ

Hazırlayan: İlker ÜNSAL

AKADEMİK BÜLTEN

Güz Dönemi Sayısı

FELSEFE DİZİSİ

1. İyi ve Kötü Nedir?

Ahlak felsefesinin en temel sorusudur. Toplumun bize dayattığı kuralların ötesine geçip, bir eylemin kendi başına "iyi" veya "kötü" olma durumunu sorgular.

Örnek: Yolda içi para dolu bir cüzdan buldun. Onu polise teslim etmek "iyi", alıp harcamak "kötü" olarak kabul edilir. Peki ama neden? Çalmanın kötü olduğuna karar veren merci kimdir? İşte felsefe bu "neden" sorusunun peşine düşer.

2. Ahlaki Eylemin Amacı Nedir?

İnsanlar neden ahlaklı davranma ihtiyacı hisseder? Bizi iyilik yapmaya iten nihai hedef nedir? Kimi filozoflara göre bu amaç "mutluluk" iken, kimilerine göre sadece doğru olanı yapma "ödevi"dir.

Örnek: Yağmurlu bir günde sokaktaki bir köpeğe şemsiyeni tuttun. Bunu yaparken amacın vicdanını rahatlatıp "mutlu olmak" mıydı, başkalarının takdirini kazanmak mıydı, yoksa sadece yardıma muhtaç bir canlıya yardım etmenin evrensel bir "görev" olduğuna inanman mıydı?

3. Ahlak Yasaları Evrensel midir?

Dünyadaki bütün insanlar, her çağda ve her kültürde geçerli olan ortak bir ahlak yasası üzerinde uzlaşabilir mi? Yoksa ahlak, kişiden kişiye ve toplumdaki topluma değişen göreceli bir kavram mıdır?

Örnek: "Yalan söylemek kötüdür" kuralını ele alalım. Bu kural evrensel midir? Peki ya masum bir insanın hayatını kurtarmak için yalan söylemek zorunda kalırsan? Bu durumda yalan söylemek aniden "iyi" bir eyleme dönüşür mü?

4. İnsan Eylemlerinde Özgür müdür?

Ahlaktan bahsedebilmek için insanın seçme şansı olması gerekir. İnsan kararlarını alırken tamamen kendi iradesini mi kullanır, yoksa genetik yapısı, yetiştirilme tarzı veya kaderi tarafından önceden belirlenmiş bir senaryoyu mu oynar?

Örnek: Kantinde sıranı beklerken biri gelip önüne geçti ve sen ona öfkelenip bağırдың. Bu tepkiyi vermeyi sen mi seçtin, yoksa o anki yorgunluğun, açlığın ve geçmişteki streslerin seni bu tepkiye mi mecbur bıraktı?

5. Sorumluluk

Özgürlüğün olduğu yerde sorumluluk başlar. Eğer insan eylemlerinde özgürse, bu eylemlerin yaratacağı sonuçları da üstlenmek zorundadır. Özgür olmayan bir varlık (örneğin bir aslan veya rüzgâr) yaptıklarından sorumlu tutulamaz.

Örnek: Derse hiç çalışmayıp sınavdan zayıf not alan bir öğrenci, "Kaderim böyleymiş" diyerek işin içinden çıkamaz. Çalışmamayı kendisi özgürce seçtiği için, düşük notun sorumluluğunu da yüklenmek zorundadır.